ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доцента Баташової–Галінської Вікторії Олександрівни, к.мед.н., доцента кафедри внутрішньої медицини №2 Одеського національного медичного університету на дисертаційну роботу аспіранта кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова Побережця Віталія Леонідовича «Хронічне обструктивне захворювання легень у поєднанні із дисфункцією скелетних м'язів: клініко-функціональні особливості та індивідуалізація лікування», подану до захисту у створену для разового захисту спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.048 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров`я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Ступінь актуальності обраної теми.

Розробка нових та удосконалення існуючих методів лікування хронічного обструктивного захворювання легень (ХОЗЛ), які б ураховували наявну супутню патологію, є важливою ціллю сучасної пульмонології. Згідно останнього звіту глобальної ініціативи із лікування ХОЗЛ (GOLD Report 2022) дисфункція скелетних м'язів є надзвичайно поширеним коморбідним станом, що суттєво погіршує перебіг основного захворювання та негативно впливає на прогноз хворих на ХОЗЛ. Детальне вивчення особливостей перебігу ХОЗЛ при поєднанні із дисфункцією скелетних м'язів є важливим напрямком дослідження, адже дозволить краще визначити алгоритм ведення хворих таких хворих.

Легенева реабілітація є важливим методом лікування ХОЗЛ, що дозволяє розірвати «порочне коло», що поєднує задишку, зниження фізичної активності, декомпенсацію основного захворювання та соціальну ізоляцію хворих на

ХОЗЛ. Ряд сучасних досліджень показав, що легенева реабілітація здатна суттєво покращити перебіг ХОЗЛ зменшуючи задишку, підвищуючи толерантність до фізичних навантажень і як наслідок щоденну активність, а також, позитивно впливаючи на цілий ряд соціо-економічних факторів (Corhay, Jean-Louis et al., 2014). У той же час, надзвичайно важливим є забезпечення належного рівня прихильності до легеневої реабілітації. Адже на даний показник може впливати безліч об'єктивних та суб'єктивних чинників, в визначення тих факторів, які є наріжними у формуванні прихильності до легеневої реабілітації дозволить більш ефективно її використовувати.

Беручи до уваги викладене, дисертаційна робота Побережця Віталія Леонідовича «Хронічне обструктивне захворювання легень у поєднанні із дисфункцією скелетних м'язів: клініко-функціональні особливості та індивідуалізація лікування» є своєчасною та актуальною, оскільки спрямована на вирішення важливої задачі сучасної пульмонології – підвищення ефективності нефармакологічного лікування пацієнтів із ХОЗЛ, шляхом створення індивідуалізованого плану лікування та легеневої реабілітації з урахування структурно-функціональних характеристик скелетної мускулатури та важкості ХОЗЛ.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота Побережця Віталія Леонідовича виконана на високому науковому рівні. Дисертантом було здійснено фундаментальний огляд наявних літературних джерел в Україні і в міжнародних наукових виданнях, розроблено методологію дослідження та проведено велику кількість клінічних спостережень. Результати дослідження були належним чином порівняні із існуючими даними. Чітко сформовані висновки та практичні рекомендації.

Усі опубліковані праці за результатами даного наукового дослідження є сучасними науковими роботами, що підготовлені на високому рівні та опубліковані у провідних пульмонологічних виданнях Європи та Азії. Результати дисертаційного дослідження Побережця В.Л. опубліковано у 34 наукових роботах, серед них: 6 статей із яких 5 статей відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44; 2 статті у виданні, проіндексованому у базі даних Scopus та Web of Science Core Collection; 3 статті у наукових фахових журналах, що входять до переліку ВАК України; 1 стаття у виданні, віднесеному до першого - третього квартилів (Q1-Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank; 28 публікацій у матеріалах з'їздів та конгресів; отримано 4 патенти України на корисну модель.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що отримані у дисертаційному дослідженні результати доповнюють дані інших авторів з обраної теми та обґрунтовано доводять необхідність створення індивідуалізованого плану легеневої реабілітації для хворих на ХОЗЛ з урахування структурно-функціональних характеристик скелетної мускулатури та важкості основного захворювання. Автор вперше встановив поширеність дисфункції скелетних м'язів серед хворих на ХОЗЛ. Дисертантом було вперше виявлено, що наявність супутньої дисфункції скелетних м'язів асоціюється із важчим перебігом ХОЗЛ, а також визначено особливості перебігу захворювання у

пацієнтів із різними метаболічними фенотипами ХОЗЛ. Вперше було встановлено фактори розвитку дисфункції скелетних м'язів, фактори, що відповідають за прихильність до легеневої реабілітації. У даному дослідженні вперше доведено ефективність та безпечність легеневої реабілітації у лікування хворих на ХОЗЛ. Усі перелічені відкриття були в повній мірі викладені в опублікованих працях. Усі отримані результати були успішно опубліковані у вигляді статей в наукових виданнях України та за її межами.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати наукового дослідження, сформовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на значному об`ємі клінічної роботи. Так дисертантом самостійно було обстежено 190 хворих на ХОЗЛ а серед 72 пацієнтів імлементовано індивідуалізовану програму легеневої реабілітації. Із отриманими даними дисертантом було самостійно виконано належний математично-статистичний аналіз із використанням сучасного програмного забезпечення. Результати дослідження були порівняні та співставленні із літературними даними як вітчизняних дослідників так і закордонних колег. Тому варто зазначити, що отримані результати, наукові положення, висновки та результати, що сформовані у дисертації є достатньо науково обгрунтованими.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Оцінюючи виконання поставленого перед науковою роботою завдання, слід зазначити, що здобувачем було належним чином обрано методологію дослідження, здійснено обстеження достатньої кількості пацієнтів, проведено огляд наукової літератури та сформовано висновки. Згідно зазначених завдань

дослідження аспірантом виконувалися наступні процедури: збір анамнезу захворювання та життя хворих, заповнення тесту з оцінки ХОЗЛ (ТОХ), модифікованої шкали для оцінки тяжкості задишки Медичної Дослідницької Ради (мМДР), опитувальника госпіталю святого Георга для пацієнтів із респіраторними захворюваннями (SGRQ), таблиці оцінки індексу коморбідності Чарлсона, індексу BODE, проведення фізикального обстеження, спірометрії, біоелектричної імпедансометрії, кистьової динамометрії, тесту шести хвилинної ходи. Дані заходи були проведені на високому науковому рівні, що свідчить про вільне володіння дисертантом методологією наукової діяльності, адже усі методи дослідження він виконував самостійно, а результати роботи були опубліковані у провідних виданнях та пройшли рецензування видавцями видань.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Реалізована наукова робота має суттєве теоретичне значення, адже доповнює існуючі дані про перебіг ХОЗЛ при поєднанні із коморбідними станами, при різних метаболічних фенотипах ХОЗЛ та проливає світло на причини розвитку дисфункції скелетних м’язів серед хворих на ХОЗЛ. Таким чином було доведено, що імовірність виникнення даного коморбідного стану зростає із віком та зниженням індексу маси тіла. Вперше було встановлено, що хворі із ожирінням, які не мають ознак дисфункції скелетних м’язів характеризуються найкращою силою скелетних м’язів, що у деякого із пацієнтів навіть перевищує нормативні показники.

Результати дослідження мають вагоме практичне значення для усіх працівників галузі охорони здоров'я, які курують хворих із ХОЗЛ – пульмонологів, терапевтів та сімейних лікарів. Так включення в рутинний огляд хворих на ХОЗЛ оцінку сили, розміру та витривалості скелетних м’язів дозволяє ефективно діагностувати дисфункцію скелетних м’язів ще на ранніх

фазах розвитку. Використання індивідуалізованого комплексу легеневої реабілітації з урахуванням важкості дисфункції скелетних м'язів та важкості бронхіальної обструкції в домашніх умовах протягом восьми тижнів дозволяє за короткий час суттєво зменшити симптоми ХОЗЛ. Вказаний підхід дозволяє суттєво зменшити клінічні та соціально-економічні наслідки такої поширеної хвороби як ХОЗЛ для мільйонів хворих в усьому світі.

У дисертації зазначений зв`язок роботи з плановою науково-дослідною роботою кафедри пропедевтики внутрішньої медицини ВНМУ ім. М.І. Пирогова „Оптимізація курації хворих з розповсюдженими захворюваннями внутрішніх органів з урахуванням генетичних, функціональних, метаболічних чинників, психічного статусу, параметрів якості життя та фармакоекономічних показників" Державний реєстраційний номер: 0121U108280.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота написана у науковому стилі, українською мовою, викладена на 205 сторінках друкованого тексту. Робота складається з анотації, вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, 3 розділів власних досліджень, аналізу і узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури та додатків. На початку дисертації наведений "Перелік умовних скорочень", який містить транслітерацію усіх скорочень, які в подальшому зустрічаються в тексті дисертації.

Дисертаційна робота написана автором із використанням зрозумілих формулювань та логічних заключень.

У вступі дисертації дисертант доводить актуальність теми, завдання роботи та її зв'язок з науковими програмами, визначені конкретні задачі дослідження, дана характеристика об'єкту та предмету дослідження. В огляді літератури, який містить 242 джерела, автор аргументовано обґрунтовує

актуальність та перспективність подальших досліджень проблеми поєднання ХОЗЛ та дисфункції скелетних м'язів, нефармакологічному лікуванню ХОЗЛ.

У розділі «Матеріали та методи дослідження» детально наведено клінічні характеристики обстежених хворих на ХОЗЛ, застосованих методів дослідження, а також, подані детальні критерії включення та виключення з дослідження. Автор детально описує нормативні документи та клінічні настанови, за якими здійснював верифікацію діагнозів та застосовував методи обстеження. Засвідчена відповідність дослідження нормам біоетики та вимогам належної клінічної практики. Методологія дослідження, яку обрав дисертант, та вільне володіння усіма методами дослідження дозволяють об`єктивно та комплексно підійти до вирішення завдань дисертаційного дослідження. Застосовані методи статистичної обробки даних є коректними та забезпечили високу достовірність отриманих результатів.

Основні результати роботи, проведеної дисертантом, знайшли своє відображення у розділах 3, 4 та 5. Саме у розділах власних досліджень аспірант характеризує клінічні особливості пацієнтів, зміни клінічних та функціональних показників у хворих, а також проводить детальну оцінку результатів анкетування та інструментального обстеження. Окрім того, описується методика персоніфікованої легеневої реабілітації хворих на ХОЗЛ. Всі вказані розділи роботи закінчуються формулюванням резюме, які додатково підкреслюють важливість результатів досліджень.

У розділі 3 «Поширеність дисфункції скелетних м’язів, інших видів ураження скелетних м’язів та метаболічних фенотипів ХОЗЛ» автор детально описує стан скелетних м’язів при наявності чи відсутності дисфункції скелетних м’язів, при різних видах ураження скелетних м’язів. Дисертант детально описує морфо-функціональний стан скелетних м’язів при різних метаболічних фенотипів ХОЗЛ: пацієнтів із фенотипом саркопенії, кахексії, ожиріння та без виражених метаболічних порушень.

У розділі 4 «Клініко-функціональні особливості перебігу та фармакотерапії ХОЗЛ у хворих із дисфункцією скелетних м’язів та предиктори ураження скелетних м’язів» дисертант описує результати ретельного аналізу клініко-функціональних та демографічних показників хворих на ХОЗЛ із різними проявами дисфункції скелетних м’язів та різними метаболічними фенотипами ХОЗЛ. Описано встановлені автором предиктори ураження скелетних м’язів. Дисертантом встановлено та охарактеризовано як наявність супутньої дисфункції скелетних м’язів суттєво впливає і на фармакологічне лікування ХОЗЛ.

У розділі 5 «Легенева реабілітація хворих на ХОЗЛ» дисертантом описано як саме була проведена оцінка прихильності хворих на ХОЗЛ до виконання легеневої реабілітації в домашніх умовах, її ефективності та безпечності. Автором було виявлено низький рівень прихильності до легеневої реабілітації у вказаного контингенту хворих. Було встановлено фактори, які асоціюються із низькою прихильністю до легеневої реабілітації або ж до відмови її виконувати. Також описано який саме позитивний ефект має успішне виконання курсу реабілітації на перебіг ХОЗЛ.

Кожен з розділів власних досліджень закінчується формуванням заключень, які додатково підкреслюють важливість отриманих результатів.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» В.Л. Побережець проводить ретельний аналіз результатів власної роботи. Цей розділ дає вичерпне уявлення про методологічні підходи, характер і результати проведених ним досліджень.

Основні результати роботи сформульовані автором у 6 висновках**.** Вони містять відповіді на поставлені задачі дослідження, чітко сформовані, базуються на цифрових даних та засвідчують важливість врахування дисфункції скелетних м’язів та використання легеневої реабілітації при лікуванні хворих на ХОЗЛ.

Дисертація добре ілюстрована: містить 44 рисунків, 16 таблиць та 15 додатків.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Зважаючи на те, що результати дисертаційного дослідження мають суттєву теоретичне та практичне значення, тому можуть бути використані як в навчальному процесі майбутніх лікарів, так і в практичній діяльності лікарів при лікуванні хворих на ХОЗЛ. Розроблений алгоритм діагностики дисфункції скелетних м'язів та визначення оптимального комплексу легеневої реабілітації для хворих на ХОЗЛ впроваджено у практичну роботу лікарями пульмонологічного відділення Комунального некомерційного підприємства «Вінницька міська клінічна лікарня №1», обласного лікувально-діагностичного пульмонологічного центру Комунального некомерційного підприємства «Вінницька обласна клінічна лікарня ім. М.І. Пирогова Вінницької обласної ради», терапевтичного відділення Приватного малого підприємства Медичного центру «Пульс». Матеріали роботи впровадженні у навчальний процес кафедр пропедевтики внутрішньої медицини, внутрішньої медицини №1 та №3 Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Зауважень принципового характеру до змісту та оформлення дисертації немає.

У якості дискусії дисертанту запропоновано відповісти на наступні запитання:

- Чи проводився аналіз тренованості в минулому у пацієнтів та чи був проведений аналіз кореляції ступеню тренованості та ступеню дисфункції скелетної мускулатури під час дослідження??
- Як можна підвищити прихильність хворих на ХОЗЛ до легеневої реабілітації?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертації Побережця Віталія Леонідовича «Хронічне обструктивне захворювання легень у поєднанні із дисфункцією скелетних м'язів: клініко-функціональні особливості та індивідуалізація лікування» за допомогою програми Unicheck встановлено, що текст є оригінальним. Ознак плагіату, самоплагіату, фабрикування, фальсифікування даних не виявлено. Усі цитати мають посилання на відповідне джерело, коректно позначені та належним чином відображені у списку використаної літератури.

Під час розгляду наукових публікацій дисертанта ознак порушень академічної доброчесності не виявлено.

ВИСНОВОК

Дисертація Побережця Віталія Леонідовича «Хронічне обструктивне захворювання легень у поєднанні із дисфункцією скелетних м'язів: клініко-функціональні особливості та індивідуалізація лікування», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров`я» за спеціальністю 222 «Медицина» є завершеною науково-дослідною працею, яка містить нові наукові положення. Викладені положення розв`язують актуальну задачу сучасної пульмонології – підвищення ефективності нефармакологічного лікування пацієнтів із ХОЗЛ, шляхом створення індивідуалізованого плану лікування та легеневої реабілітації з

урахування структурно-функціональних характеристик скелетної мускулатури та важкості ХОЗЛ.

За методологічним рівнем виконання, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота Побережця Віталія Леонідовича у повній мірі відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 та оформлена відповідно до наказу МОН України №40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров`я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент

к.мед.н., доцент кафедри
внутрішньої медицини №2
Одеського національного
медичного університету

доцент Вікторії
БАТАШОВА–ГАЛІНСЬКА